

*Ботнаренко Ірина Анатоліївна,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем
досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*

ОСОБЛИВОСТІ СЛІДОВОЇ КАРТИНИ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ, УЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ВИБУХУ

Невід'ємним елементом криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень і наслідком його учинення є слідова картина. Вона відображає особливості способу, а також ознаки інших елементів структури злочинної діяльності. Правильна криміналістична оцінка цього елементу криміналістичної характеристики, на думку І.А. Возгріна, дозволяє створити основу для найбільш швидкого розпізнання в первинних слідчих даних того чи іншого характерного способу учинення розслідуваного злочину навіть за окремими ознаками [1, с. 42].

У криміналістичній літературі питання слідової картини кримінальних правопорушень досліджували В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, В.К.Весельський, А.Г. Воевода, В.К. Гавло, О.М. Завадський, М. В. Костенко, М.В. Салтевський, М.А. Селіванов, А.В. Старушкевич та інші науковці.

Слідова картина терористичного акту, учиненого із застосуванням вибухового пристрою, є різноманітною. У ній, як стверджують М.А. Погорецький, М.О. Ленко та Д.Б. Сергєєва, зустрічається вся сукупність можливих матеріальних та ідеальних слідів, оскільки в механізмі події беруть участь люди і речі, які взаємодіють і утворюють ідеальні сліди пам'яті та матеріальні сліди-предмети, сліди-відображення, сліди-речовини тощо [1, с. 41].

Матеріальним відображенням застосування засобів та знарядь учинення шляхом вибуху терористичного акту є: предмети та речі, які використовуються для прихованої доставки знарядь протиправного діяння на місце його учинення; сліди пальців рук, крові, потожирової речовини та інші біологічні сліди терористів, а також частини їх одягу; сліди вибуху; залишки конструкції вибухового пристрою; поранення на тілі потерпілих осіб та сліди пошкодження на трупах; кров на одязі та предметах навколишньої обстановки тощо.

На місці події після здійснення вибуху завжди відбуваються зміни в навколишньому середовищі, тому погоджуємося з науковцями, що воно повинно сприйматись комплексно, масштабно, як загальна слідова картина вибуху [3, с. 82].

У криміналістичній літературі сліди вибуху розділяють на групи. Так, А.А. Картавий виокремив три групи слідів вибуху: 1) залишки вибухового пристрою (фрагменти корпусу, камуфляжів, уламки електродротів, вогнепровідних шнурів, механічного детонатора, деталі часового механізму та елементів електропостачання та інших деталей); 2) сліди вибуху, які відображаються на предметах навколишньої обстановки: осколоті пошкодження об'єктів (вм'ятини, пробоїни, подряпини тощо); наслідки впливу ударної хвилі вибуху; сейсмічні пошкодження будівель та споруд; травми та інші пошкодження на тілі та одязі потерпілих; термічні пошкодження об'єктів; 3) продукти вибуху вибухової речовини: залишки вибухової речовини у вигляді не прореагувавших часток та порошку; мікрочастинки не прореагувавшої вибухової речовини; конденсовані (тверді) продукти вибуху; газоподібні залишки (окис азоту, вуглекислий газ, окис вуглецю, пари води тощо); фрагменти упакування вибухової речовини [4, с. 15].

М.А. Погорецький, М.О. Ленко та Д.Б. Сергєєва більш детально класифікували сліди вибуху: 1) фрагменти вибухового пристрою (деформовані фрагменти деталей та частин вибухових пристроїв); 2) сліди в центрі (епіцентрі) вибуху (продукти вибуху та інші залишки вибухових речовин або вибухоздатної суміші); 3) сліди впливу ударної хвилі вибуху для вибухів вибухових пристроїв із зарядами масою до 10 кг вибухової речовини виділяють: бризантний, тепловий та запальний, фугасний (метальний), мікроструктурний та сейсмічний вплив); 4) сліди вторинних осколків (наскрізні пробоїни, сліпі пробоїни та вм'ятини); 5) ідеальні сліди вибуху (сліди, що відображаються у свідомості потерпілих та свідків - акустичний ефект вибуху, світловий вплив (спалах) та запахові відчуття) [2, с. 5152].

Як бачимо, спектр слідів, які можуть залишитися після вчинення терористичного акту шляхом вибуху, є досить широким. Поряд з цим, не дивлячись на руйнівний та масштабний характер вибуху, на місці події можуть залишитися достатньо вагомі для процесу розслідування матеріальні утворення, за якими можливо отримати криміналістично значиму інформацію про подію та обставини кримінального правопорушення. Для їх виявлення та вилучення необхідні як глибокі криміналістичні знання, так і спеціальні знання в галузі відповідних технічних наук.

Своєчасне дослідження слідів вибуху дозволяє отримати значну інформацію про вибуховий пристрій, який застосовувався, його кількісні та якісні характеристики. Відтак, їх аналіз дозволить найбільш повно відтворити механізм учинення терористичного акту, що, у свою чергу, забезпечить встановлення моделі злочинної події. При цьому аналіз слідів вибуху може бути орієнтувальним чинником у виборі напряму розслідування, а також надати необхідні відомості для виявлення інших речових доказів та встановлення осіб, причетних до вчинення терористичного акту.

Список використаних джерел:

1. Возгрин И. А. Научные основы криминалистической методики расследования преступлений / Возгрин И. А. - СПб, 1993. - Ч. 4. - 80 с.
2. Погорецький М. А. Процесуальні та криміналістичні засади початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою : монографія / Погорецький М. А., Ленко М. О., Сергєєва Д. Б. - К. : Алерта, 2014. - 300 с.
3. Брусницын В. И. Особенности осмотра места происшествия, связанного с криминальным взрывом / В. И. Брусницын // Актуальные проблемы права: сб. тр. - Хабаровск: Изд-во ДВГУПС, 2001. - С. 82-85.
4. Картавый А. А. Криминалистическая характеристика террористических акций, совершенных путем взрыва зданий и сооружений / А. А. Картавый // Труды Академии управления МВД РОССИИ. - 2008. - № 4. - С. 10-15.